

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 2.7.2008
KOM(2008) 426 lopullinen

2008/0140 (CNS)

Ehdotus:

NEUVOSTON DIREKTIIVI

**uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta
suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen
täytäntöönpanosta**

{ SEK(2008) 2180 }
{ SEK(2008) 2181 }

(komission esittämät)

PERUSTELUT

1. EHDOTUKSEN TAUSTA

Ehdotuksen perustelut ja tavoitteet

Ehdotuksen tarkoituksena on panna täytäntöön uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumaton ihmisten yhdenvertaisen kohtelun periaate työmarkkinoiden ulkopuolella. Se muodostaa kehyksen mainittuihin seikkoihin perustuvan syrjinnän kieltämiselle ja luo Euroopan unioniin yhtenäisen vähimmäissuojatason tällaisesta syrjinnästä kärsineille ihmisille.

Ehdotuksella täydennetään EY:n nykyistä oikeuskehystä, jonka puitteissa uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai sukupuolisen suuntautumisen perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltä sovelletaan ainoastaan työhön, ammattiin ja ammatilliseen koulutukseen¹.

Yleinen tausta

Komissio ilmoitti 23. lokakuuta 2007² hyväksymässään lainsäädäntö- ja työohjelmassa, että se ehdottaa uusia aloitteita EU:n syrjinnänvastaisen oikeuskehyksen täydentämiseksi.

Ehdotus on osa ohjelmaa *Uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma: mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu 2000-luvun Euroopassa*³, ja se liittyy tiedonantoon *Syrjimättömyys ja yhtäläiset mahdollisuudet: uusi sitoutuminen*⁴.

Jäsenvaltiot ja Euroopan yhteisö ovat allekirjoittaneet YK:n yleissopimuksen vammaisten oikeuksista. Se perustuu syrjimättömyyden, yhteiskuntaan osallistumisen ja osallisuuden, yhtäläisten mahdollisuuksien ja esteettömyyden periaatteisiin. Ehdotus yleissopimuksen tekemisestä Euroopan yhteisön puolesta on esitelty neuvostolle⁵.

Ehdotuksen alalla voimassa olevat säännökset

Ehdotus pohjautuu direktiiveihin 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY⁶, joissa kielletään sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, ikään, vammaisuuteen, sukupuoliseen suuntautumiseen, uskontoon tai vakaumukseen perustuva syrjintä⁷. Rotuun tai etniseen alkuperään perustuva syrjintä on kiellettyä työssä, ammatissa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä työelämän ulkopuolisilla aloilla, kuten mahdollisuuksissa hyötyä sosiaaliturvasta,

¹ Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22 ja neuvoston direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista, EYVL L 303, 2.12.2000, s. 16.

² KOM(2007) 640.

³ KOM(2008) 412.

⁴ KOM(2008) 420.

⁵ [KOM(2008) XXX].

⁶ Direktiivi 2004/113/EY, annettu 13 päivänä joulukuuta 2004, miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla, EUVL L 373, 21.12.2004, s. 37.

⁷ Direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippuvan yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22; direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yhdenvertaisista puitteista, EYVL L 303, 2.12.2000, s. 16.

terveydenhoidosta, koulutuksesta sekä yleisesti tarjottavista tavaroista ja palveluista, kuten asumisesta. Sukupuoleen perustuva syrjintä on kiellettyä samoilla aloilla lukuun ottamatta yleissivistävää koulutusta, joukkoviestintää ja mainontaa. Sitä vastoin syrjintä iän, uskonnon ja vakaumuksen, sukupuolisen suuntautumisen ja vammaisuuden perusteella on kiellettyä ainoastaan työssä, ammatissa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Direktiivit 2000/43/EY ja 2000/78/EY oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä vuoteen 2003 mennessä lukuun ottamatta ikä- ja vammaissyrjintää koskevia säännöksiä, joita varten käytettävissä oli kolme vuotta pitempi täytäntöönpanoaika. Komissio antoi kertomuksen direktiivin 2000/43/EY täytäntöönpanosta vuonna 2006⁸, ja kertomus direktiivin 2000/78/EY täytäntöönpanosta annettiin 19. kesäkuuta 2008⁹. Yhtä jäsenvaltiota lukuun ottamatta kaikki jäsenvaltiot ovat saattaneet nämä direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöään. Direktiivi 2004/113/EY oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä vuoden 2007 loppuun mennessä.

Tässä ehdotuksessa käytetyt käsitteet ja säännökset perustuvat mahdollisuuksien mukaan nykyisissä EY:n perustamissopimuksen 13 artiklaan perustuvissa direktiiveissä käytettyihin käsitteisiin ja säännöksiin.

Johdonmukaisuus suhteessa unionin muuhun politiikkaan ja muihin tavoitteisiin

Ehdotus pohjautuu Amsterdamin sopimuksesta alkaen kehitettyyn syrjinnänvastaiseen strategiaan, ja se on johdonmukainen Euroopan unionin horisontaalisten tavoitteiden kanssa, erityisesti Lissabonin kasvu- ja työllisyysstrategian kanssa ja EU:n sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden prosessin tavoitteiden kanssa. Sillä edistetään osaltaan kansalaisten perusoikeuksia EU:n perusoikeuskirjan mukaisesti.

2. ASIANOMAISTEN OSAPUOLTEN KUULEMINEN JA VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Kuuleminen

Tätä aloitetta valmistellessaan komissio pyrki ottamaan yhteyttä kaikkiin asian mahdollisesti koskettamiin sidosryhmiin ja varmisti huolellisesti, että kommentointiin mahdollisesti halukkailla tahoilla oli tilaisuus ja aikaa antaa vastineensa. Yhdenvertaiset mahdollisuudet Euroopassa 2007 -teemavuosi tarjosi ainutlaatuisen mahdollisuuden ottaa kysymykset esiin ja kannustaa osallistumaan keskusteluun.

Erityisesti on mainittava julkinen kuuleminen verkossa¹⁰, elinkeinoelämän alan kyselytutkimus¹¹ sekä työmarkkinaosapuolten ja koko EU:ssa syrjinnän torjunnan alalla toimivien valtioista riippumattomien järjestöjen¹² kirjallinen kuuleminen ja tapaamiset näiden kanssa. Julkisen kuulemisen ja valtioista riippumattomien järjestöjen kuulemisen tuloksena ilmeni tarve EU:n tasoiseen lainsäädäntöön, jolla parannetaan syrjinnältä suojelun tasoa, joskin osa kuulluista vaati syrjintäperusteittain erillisiä direktiivejä vammaisuuteen ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää vastaan. Euroopan yrityspaneelin järjestämästä

⁸ KOM(2006) 643 lopullinen.

⁹ KOM(2008) 225.

¹⁰ Kuulemisen tulokset ovat luettavissa kokonaisuudessaan osoitteessa

http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/news/news_en.htm#rpc.

¹¹ http://ec.europa.eu/yourvoice/ebtp/consultations/index_en.htm.

¹² http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/news/news_en.htm#rpc.

kuulemisesta ilmeni, että yritykset pitivät samanlaisen suojelutason toteuttamista koko EU:ssa hyödyllisenä. Yrityksiä edustavat työmarkkinaosapuolet vastustivat periaatteessa uutta lainsäädäntöä, jonka ne katsoivat lisäävän virkavaltaisuutta ja kustannuksia, kun taas ammattijärjestöt olivat lainsäädännön puolella.

Kuulemisen yhteydessä jätetyissä vastineissa korostui huoli siitä, miten uudessa direktiivissä käsiteltäisiin useita arkaluontoisia aloja, ja toisaalta paljastui väärää käsityksiä yhteisön toimivallan rajoista tai laajuudesta. Direktiiviehdotuksessa vastataan näihin huoliin ja tehdään yhteisön toimivallan rajat selviksi. Yhteisöllä on valta säätää lainsäädäntöä näissä rajoissa (EY:n perustamissopimuksen 13 artikla), ja se katsoo, että EU:n tasoinen toiminta on paras tapa edetä asiassa.

Vastineissa korostettiin myös vammaisuuteen liittyvän syrjinnän erityisluonnetta ja toimenpiteitä, joilla siihen on puututtava. Näitä käsitellään erityisessä artikkelissa.

Huolestumista on aiheuttanut se, että uusi direktiivi aiheuttaisi elinkeinoelämälle kustannuksia, mutta on korostettava, että ehdotus rakentuu suurelta osin nykyisissä direktiiveissä käytetyille käsitteille, jotka ovat taloudellisille toimijoille tuttuja. Vammaisten syrjintää torjuviin toimenpiteisiin kuuluva kohtuullisen mukautuksen käsite on elinkeinoelämälle tuttu, koska se määriteltiin direktiivissä 2000/78/EY. Komission ehdotuksessa eritellään tekijät, jotka on otettava huomioon arvioitaessa, mikä on ”kohtuullista”.

Vastineissa huomautettiin, että kahdesta muusta direktiivistä poikkeavasti direktiivissä 2000/78/EY jäsenvaltioita ei velvoiteta perustamaan tasa-arvoelimiä. Huomiota kiinnitettiin myös tarpeeseen puuttua moninkertaiseen syrjintään, esimerkiksi määrittelemällä se syrjinnäksi ja tarjoamalla sitä vastaan tehokkaita oikeuskeinoja. Nämä aiheet ylittävät tämän direktiivin soveltamisalan, mutta mikään ei estä jäsenvaltioita ryhtymästä toimiin näillä aloilla.

Lisäksi muistutettiin, ettei direktiivissä 2004/113/EY säädetty sukupuoleen perustuvan syrjinnän vastainen suoja ole yhtä laaja kuin direktiivissä 2000/43/EY ja että tähän olisi vastattava uudessa lainsäädännössä. Komissio ei tartu tähän ehdotukseen nyt, koska määräaika direktiivin 2004/113/EY saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä on vasta umpeutunut. Komissio antaa vuonna 2010 joka tapauksessa kertomuksen direktiivin täytäntöönpanosta ja voi ehdottaa tuolloin muutoksia, mikäli ne ovat tarpeen.

Asiantuntijatiedon käyttö

Vuonna 2006 tehty tutkimus¹³ osoitti, että useimmat maat tarjoavat jossain muodossa EY:n nykyiset vaatimukset ylittävää oikeudellista suojaa useimmilla tutkituilla aloilla, mutta toisaalta suojan aste ja luonne vaihtelee varsin suuresti maasta toiseen. Tutkimuksesta kävi niin ikään ilmi, että syrjinnänvastaisen lainsäädännön vaikutuksia on arvioitu ennalta vain hyvin harvoissa maissa.

Toisessa tutkimuksessa¹⁴ tarkasteltiin työelämän ulkopuolisen syrjinnän laatua ja laajuutta EU:ssa sekä siitä yksilöille ja yhteiskunnalle mahdollisesti (suoraan ja epäsuorasti) aiheutuvia kustannuksia.

¹³ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

¹⁴ Saatavilla lähiaikoina osoitteessa:

http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/org/imass_en.htm.

Komissio on käyttänyt apunaan myös syrjinnän torjunnan parissa työskentelevien riippumattomien asiantuntijoiden verkoston raportteja, ennen muuta sen kertomusta syrjinnänvastaisen lainsäädännön kehittämisestä Euroopassa (*Developing Anti-Discrimination Law in Europe*)¹⁵ sekä moninkertaiseen syrjintään ja sen käytäntöihin, politiikkaan ja lakeihin keskittyvää tutkimusta (*Tackling Multiple Discrimination: practices, policies and laws*)¹⁶

Merkityksellisiä kyselytuloksia ovat myös Erityiseurobarometrin¹⁷ ja helmikuussa 2008 tehdyn Flash-Eurobarometrin¹⁸ tulokset.

Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointia käsittelevässä kertomuksessa¹⁹ tarkasteltiin todisteita työmarkkinoiden ulkopuolisesta syrjinnästä. Siinä havaittiin, että vaikka syrjimättömyys tunnustetaan yhdeksi EU:n perusarvoista, käytännössä näiden arvojen oikeudellisen suojan taso vaihtelee jäsenvaltioiden kesken ja syrjintäperusteiden mukaan. Tämän seurauksena syrjintävaarassa olevat eivät useinkaan pysty osallistumaan täysimääräisesti yhteiskuntaan ja talouteen, mistä aiheutuu kielteisiä vaikutuksia sekä yksilöön että laajemminkin yhteiskuntaan.

Kertomuksessa määriteltiin kolme tavoitetta, jotka mahdollisella aloitteella on saavutettava:

- sillä on parannettava suojaa syrjinnältä,
- sillä on varmistettava taloudellisten toimijoiden ja mahdollisten uhrien oikeusvarmuus eri jäsenvaltioissa,
- sillä on laajennettava sosiaalista osallisuutta ja edistettävä kaikkien ryhmien täysimääräistä osallistumista yhteiskuntaan ja talouteen.

Kertomuksessa eriteltiin lukuisia keinoja, joilla tavoitteiden saavuttamista voitaisiin helpottaa, ja niistä kuusi valikoitiin selvitettäväksi tarkemmin; näihin kuuluvat muun muassa uusista toimista pidäytyminen EU:n tasolla, itsesääntely, suositukset ja yksi tai useampi direktiivi syrjinnän kieltämiseksi työelämän ulkopuolella.

Jäsenvaltioiden on joka tapauksessa saatettava voimaan vammaisten oikeuksista tehty YK:n yleissopimus, jossa kohtuullisen mukautuksen epääminen määritellään syrjinnäksi. Vammaisuuden perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltävästä, oikeudellisesti velvoittavasta toimenpiteestä aiheutuu taloudellisia kustannuksia tarvittavien mukautusten vuoksi, mutta nykyisin syrjinnän kohteeksi joutuvien ryhmien laajemmasta taloudellisesta ja sosiaalisesta osallisuudesta on myös hyötyä.

Kertomuksen päätelmänä on, että useat syrjintäperusteet kattava direktiivi olisi asianmukainen vastaus, kunhan se laaditaan toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita noudattaen. Pienessä osassa jäsenvaltioita on varsin kattava lainsäädännöllinen suoja, mutta

¹⁵ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/pubst_en.htm#leg.

¹⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/multdis_en.pdf.

¹⁷ Erityiseurobarometri nro 296 syrjinnästä EU:ssa:

http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/pubst_en.htm ja http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm.

¹⁸ Flash-Eurobarometri nro 232, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_232_en.pdf.

¹⁹ Saatavilla lähiaikoina osoitteessa:

http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/org/imass_en.htm.

useimmissa jäsenvaltioissa suoja ei ole yhtä laaja. Näin ollen EY:n uusista säännöksistä johtuva lainsäädännön mukauttamistarve vaihtelee.

Komissio on vastaanottanut useita kanteluja syrjinnästä vakuutus- ja pankkialalla. Iän tai vammaisuuden käyttö vakuutusyhtiöissä tai pankeissa asiakkaiden riskiprofiilin arvioinnissa ei välttämättä ole syrjintää: tilanne vaihtelee tuotteittain. Komissio aloittaa vuoropuhelun vakuutus- ja pankkialan sekä muiden asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa, jotta saadaan aikaan parempi yhteisymmärrys aloista, joilla ikä tai vammaisuus ovat aloilla tarjottavien tuotteiden suunnittelun ja hinnoittelun kannalta merkityksellisiä tekijöitä.

3. OIKEUDELLISET NÄKÖKOHDAT

Oikeusperusta

Ehdotus perustuu EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan 1 kohtaan.

Toissijaisuus ja suhteellisuus

Toissijaisuusperiaatetta sovelletaan, koska asia, jota ehdotus koskee, ei kuulu yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan. Jäsenvaltiot eivät voi yksin saavuttaa ehdotuksen tavoitteita riittävässä määrin, koska ainoastaan yhteisön laajuisella toimella voidaan varmistaa, että kaikissa jäsenvaltioissa on vähimmäisvaatimustason mukainen suoja uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvalta syrjinnältä. Yhteisön säädöksellä taataan oikeusvarmuus taloudellisten toimijoiden ja kansalaisten, myös jäsenvaltiosta toiseen liikkuvien kansalaisten, oikeuksien ja velvollisuuksien suhteen. Aiemmistä EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan nojalla annetuista direktiiveistä saatujen kokemusten perusteella direktiivit ovat vaikuttaneet myönteisesti parantaessaan suojaa syrjinnältä. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ehdotetussa direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen.

Jäsenvaltioiden perinteet ja menettelyt esimerkiksi terveydenhuollon, sosiaaliturvan ja koulutuksen aloilla ovat lisäksi yleensä moninaisempia kuin työllisyyteen liittyvillä aloilla. Jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvilla aloilla ovat tyypillisiä lainmukaiset yhteiskunnan valinnat.

Euroopan yhteiskuntamuotojen moninaisuus on Euroopan vahvuuksia, ja se otettava huomioon toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Opetuksen sisältö ja koulutuksen organisointi, siviilisäädyn tai perheaseman tunnustaminen, adoptio, lisääntymisoikeudet ja muut vastaavat kysymykset ovat parhaiten jäsenvaltioiden päätettävissä, joten direktiivissä ei edellytetä jäsenvaltioiden muuttavan niihin liittyviä nykyisiä säädöksiään tai käytäntöjään. Direktiivi ei myöskään vaikuta kansallisiin säädöksiin kirkkojen tai muiden uskonnollisten järjestöjen toimista tai niiden suhteesta valtioon. Yksinomaan jäsenvaltioiden päätettävissä on näin ollen esimerkiksi valikoinnin salliminen oppilaitoksiin pääsyssä, samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittojen tunnustaminen, uskonnollisten tunnusten salliminen tai kieltäminen kouluissa sekä uskonnollisen yhteisön ja valtion suhde.

Välineen valinta

Direktiivi on välineenä paras, koska se varmistaa yhdenmukaisen vähimmäistason suojan syrjintää vastaan kaikkialla EU:ssa mutta antaa vähimmäistason ylittävät vaatimukset haluaville yksittäisille jäsenvaltioille mahdollisuuden tähän. Se antaa jäsenvaltioiden valita

myös parhaiten soveltuvat valvontakeinot ja seuraamukset. Aiemman syrjinnänvastaiselta alalta saadun kokemuksen perusteella direktiivi on ollut parhaiten soveltuva väline.

Vastaavuustaulukko

Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle kirjallisina kansalliset säännökset, joilla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, sekä kyseisiä säännöksiä ja tätä direktiiviä koskeva vastaavuustaulukko.

Euroopan talousalue

Direktiivi on merkityksellinen Euroopan talousalueelle, ja sitä sovelletaan EU:n ulkopuolisissa Euroopan talousalueen jäsenvaltioissa ETA:n sekakomitean päätöksen mukaisesti.

4. TALOUSARVIOVAIKUTUKSET

Ehdotus ei vaikuta yhteisön talousarvioon.

5. YKSITTÄISTEN SÄÄNNÖSTEN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 artikla: Tarkoitus

Direktiivin päätavoitteena on torjua uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ja panna täytäntöön yhdenvertaisen kohtelun periaate työelämän ulkopuolella. Direktiivissä ei kielletä sukupuoleen perustuvaa erilaista kohtelua, joka kuuluu EY:n perustamissopimuksen 13 ja 141 artiklan ja näihin liittyvän johdetun oikeuden soveltamisalaan.

2 artikla: Syrjinnän käsite

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen määritelmä perustuu edellisiin EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan nojalla annettuihin direktiiveihin [sekä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön].

Välitöntä syrjintää on henkilön kohtelu eri tavoin pelkästään iän, vammaisuuden, uskonnon tai vakaumuksen ja sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Välillinen syrjintä on käsitteenä monimutkaisempi, ja siinä näennäisesti puolueeton sääntö tai käytäntö saattaa henkilön tai henkilöryhmän, jolla on erityisominaisuus, erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden. Säännön tai käytännön laatija ei välttämättä tiedä käytännön seurauksista, joten syrjinnän tarkoituksellisuus ei ole merkityksellinen seikka. Kuten direktiiveissä 200/43/EY, 2000/78/EY ja 2002/73/EY²⁰, välillistä syrjintää voidaan perustella (”jos kyseisellä säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on puolueettomasti perusteltavissa oleva oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia”).

Häirintä on yksi syrjinnän muoto. Haitallinen käytös voi esiintyä eri muodoissa, esimerkiksi suullisina tai kirjallisina huomautuksina, eleinä tai käytöksenä, mutta sen edellytetään olevan

²⁰ EYVL L 269, 5.10.2002.

niin vakavaa, että sillä luodaan uhkaava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Tämä määritelmä on samankaltainen kuin muiden 13 artiklaan perustuvien direktiivien määritelmät.

Kohtuullisen mukautuksen epääminen katsotaan syrjinnän muodoksi. Tämä on vammaisten oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen mukaista ja johdonmukaista direktiivin 2000/78/EY suhteen. Tietty ikään perustuva erilainen kohtelu voi olla laillista, jos se perustuu perusteltuun tavoitteeseen ja keinot tähän tavoitteeseen pääsemiseksi ovat asianmukaisia ja välttämättömiä (suhteellisuustesti). Nykyisissä EY:n perustamissopimuksen 13 artiklaan perustuvissa direktiiveissä sallittiin poikkeukset välittömän syrjinnän kieltoon ”työhön liittyvien todellisten ja ratkaisevien vaatimusten” osalta, ikään perustuvan erilaisen kohtelun osalta ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän yhteydessä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden osalta. Vaikka nyt käsiteltävä ehdotus ei koskekaan työelämää, 3 artiklassa mainituilla aloilla olisi sallittava erilainen kohtelu. Koska yhdenvertaisen kohtelun yleiseen periaatteeseen tehtävät poikkeukset on määriteltävä tarkasti, on käytettävä perustellun tavoitteen ja oikeasuhtaisen (eli vähiten syrjivän) saavuttamiskeinon muodostamaa kaksinkertaista testiä.

Vakuutus- ja pankkialaa varten on lisätty erityissäännös sen tunnustamiseksi, että ikä ja vammaisuus voivat olla olennainen tekijä eräiden tuotteiden riskinarvioinnin ja sitä kautta myös hinnan kannalta. Jollei vakuutusyhtiöiden sallita ottaa ikää ja vammaisuutta lainkaan huomioon, lisäkustannukset tulevat kokonaisuudessaan muiden vakuutettujen ryhmän maksettaviksi, mikä johtaisi kokonaiskustannusten kasvuun ja kuluttajien vakuutussuojan saatavuuden heikkenemiseen. Iän ja vammaisuuden käytön riskinarvioinnissa on perustuttava tarkkoihin tietoihin ja tilastoihin.

Direktiivi ei vaikuta kansallisiin toimiin, jotka koskevat yleistä turvallisuutta, yleistä järjestystä, rikosten torjuntaa, terveyden suojelua ja muiden oikeuksia ja vapauksia.

3 artikla: Soveltamisala

Uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä on kiellettyä sekä yksityisellä että julkisella sektorilla seuraavilla aloilla:

- sosiaalinen suojelu, myös sosiaaliturva ja terveydenhoito,
- sosiaalietuudet,
- koulutus,
- yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen saatavuus ja tarjonta, asuminen mukaan luettuna.

Tavaroiden ja palvelujen saatavuuden osalta ainoastaan ammatillinen tai kaupallinen toiminta kuuluu direktiivin soveltamisalaan. Toisin sanoen soveltamisalaan eivät kuulu yksityishenkilöiden välillä tehdyt toimet: huoneen vuokrausta yksityistalosta ei tarvitse kohdella samalla tavoin kuin huoneiden vuokrausta hotellista. Mainitut alat katetaan ainoastaan niiltä osin kuin asia kuuluu yhteisön toimivallan piiriin. Siten esimerkiksi koulujärjestelmät sekä koulutuksen muodot ja sisältö, myös vammaisten erityisopetus, ovat jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia asioita, ja ne voivat sallia erilaisen kohtelun uskonnollisiin oppilaitoksiin pääsyssä. Koulu voisi esimerkiksi järjestää tietynikäisille lapsille tarkoitettua esityksen, ja tunnustuksellinen oppilaitos saisi järjestää uskonnolliseen aiheeseen liittyviä retkiä.

Tekstissä mainitaan selvästi, että avioliiton ja perheen asemaa koskevat asiat, joihin sisältyy adoptio, eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan. Niihin kuuluvat myös lisääntymisoikeudet. Jäsenvaltiot voivat vapaasti päättää, perustavatko ne lainsäädäntöönsä ja tunnustavatko ne *laillisesti* rekisteröidyt kumppanuudet. Jos tällaisten kumppanuuksien katsotaan kansallisessa lainsäädännössä olevan samassa asemassa kuin aviopuolisoiden, yhdenvertaista kohtelua on kuitenkin sovellettava²¹.

Direktiivin 3 artiklassa määritellään, ettei direktiivi koske valtion ja sen instituutioiden sekulaarisuutta eikä uskonnollisten järjestöjen asemaa. Jäsenvaltiot voivat siis sallia tai kieltää uskonnollisten tunnusten käytön kouluissa. Myöskään erilainen kohtelu kansalaisuuden perusteella ei kuulu direktiivin piiriin.

4 artikla: Vammaisten yhdenvertainen kohtelu

Vammaisten todelliset mahdollisuudet päästä sosiaalisen suojelun, sosiaalietuuksien, terveydenhoidon ja yleissivistävän koulutuksen piiriin sekä yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen, asuminen mukaan luettuna, saatavuus ja tarjonta on varmistettava ennakoiden. Velvoitetta on rajoitettu perusteella, että mikäli tästä koituisi suhteetonta rasisitusta tai tämä edellyttäisi merkittäviä muutoksia tuotteeseen tai palveluun, näin ei tarvitse toimia.

Eräissä tapauksissa voidaan tarvita yksilöllisiä kohtuullisen mukautuksen toimia yksittäisen vammaisen henkilön todellisten mahdollisuuksien varmistamiseksi. Kuten edelläkin, kyseisiä toimia edellytetään vain, jos niistä ei koidu suhteetonta rasisitusta. Rasisituksen kohtuuttomuutta arvioitaessa mahdollisesti huomioon otettavista tekijöistä on annettu luettelo, joka ei ole tyhjentävä, jotta pienten ja keskisuurten yritysten sekä mikroyritysten erityistilanne voidaan ottaa huomioon.

Kohtuullisen mukautuksen käsite on olemassa jo työllisyyden alalla direktiivin 2000/78/EY nojalla, joten jäsenvaltioilla ja yrityksillä on kokemusta sen soveltamisesta. Mikä voi soveltua suuryritykselle tai julkiselimelle, ei välttämättä sovellu pienelle tai keskisuuralle yritykselle. Kohtuullisen mukautuksen vaatimus ei kata pelkästään fyysisiä muutoksia vaan voi edellyttää myös palveluntarjonnan vaihtoehtoisia välineitä.

5 artikla: Positiiviset erityistoimet

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuville direktiiveille. On selvää, ettei muodollinen tasa-arvo monissakaan tapauksissa johda tasa-arvoon käytännössä. Voidaan tarvita erityistoimia eriarvoisten tilanteiden ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Jäsenvaltioilla on positiivisten erityistoimien suhteen erilaiset perinteet ja käytännöt, ja tässä artiklassa jäsenvaltioiden sallitaan säätää erityistoimista siihen kuitenkaan velvoittamatta.

6 artikla: Vähimmäisvaatimukset

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuville direktiiveille. Siinä jäsenvaltioiden sallitaan toteuttaa direktiivillä taattua tasoa parempi suoja ja vahvistetaan, ettei jäsenvaltioissa jo saavutettua syrjinnänvastaisen suojan tasoa pidä alentaa direktiiviä täytäntöön pantaessa.

²¹ Yhteisöjen tuomioistuimen 1.4.2008 antama tuomio asiassa C-267/06 Tadao Maruko.

7 artikla: Oikeuksien puolustaminen

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Henkilöiden pitää voida huolehtia oikeuksistaan syrjimättömyyteen. Siksi tässä artiklassa säädetään, että henkilöt, jotka katsovat itsensä syrjinnän uhreiksi, on voitava käyttää hallinnollisia tai oikeudellisia menettelyjä, vaikka suhde, jossa syrjinnän väitetään tapahtuneen, olisikin päättynyt, kuten Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Coote²² antamassa ratkaisussa todetaan.

Oikeutta tehokkaaseen oikeudelliseen suojaan vahvistetaan antamalla järjestöille, joilla on oikeutettua etua syrjinnänvastaisesta työstä, auttaa syrjinnän uhreja oikeudellisissa tai hallinnollisissa menettelyissä. Tämä säännös ei vaikuta kanteiden nostamisen määräaikoja koskeviin kansallisiin säännöksiin.

8 artikla: Todistustaakka

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Oikeudellisissa menettelyissä yleissääntönä on, että väitteen esittäneen henkilön on todistettava väitteensä. Syrjintätapauksissa on kuitenkin usein erittäin vaikeaa saada näyttöä tapauksesta, koska todisteet ovat usein vastaajan hallussa. Tämän tunnustivat myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuin²³ ja yhteisön lainsäätäjät direktiivissä 97/80/EY²⁴.

Todistustaakan siirtoa sovelletaan kaikkiin tapauksiin, joissa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta väitetään rikotun, myös tapauksiin, joissa yhdistykset ja järjestöt ovat osallisina 7 artiklan 2 kohdan nojalla. Aiempien direktiivien tavoin todistustaakan siirtoa ei sovelleta tilanteisiin, joissa väitetystä syrjinnästä syytetään rikoslain nojalla.

9 artikla: Vastatoimenpiteet

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Tehokkaaseen oikeudelliseen suojeluun on sisällyttävä suojelu kustotoimenpiteiltä. Uhrin voivat jättää oikeutensa käyttämättä kustotoimenpiteiden pelossa, ja siksi yksilöitä on välttämättömästi suojella epäsuotuisalta kohtelulta, joka johtuu direktiivissä taattujen oikeuksien käyttämisestä. Samanlainen artikla on myös direktiiveissä 2000/43/EY ja 2000/78/EY.

10 artikla: Tiedottaminen

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Kokemuksen ja kyselyjen perusteella on selvää, että ihmiset ovat huonosti tai riittämättömästi perillä omista oikeuksistaan. Mitä tehokkaampi julkinen tiedotus- ja ennaltaehkäisyjärjestelmä on, sitä vähemmän yksittäisiä oikeuskeinoja tarvitaan. Säännös on toisinto direktiivien 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2002/113/EY vastaavista säännöksistä.

11 artikla: Vuoropuhelu asiaan liittyvien sidosryhmien kanssa

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Sen tarkoituksena on edistää vuoropuhelua asiaan liittyvien viranomaisten ja elinten kesken, esimerkiksi valtioista riippumattomat järjestöt, joilla on oikeutettua etua uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän vastaiseen

²² Asia C-185/97, Kok. 1988, s. I-5199.

²³ Danfoss, asia 109/88. Kok. 1989, s. 3199.

²⁴ EYVL L 14, 20.1.1998.

työhön osallistumisesta. Samankaltainen säännös sisältyy myös aiempiin syrjinnänvastaisiin direktiiveihin.

12 artikla: Yhdenvertaista kohtelua edistävät elimet

Tämä säännös on yhteinen kahdelle 13 artiklaan perustuvalla direktiivillä. Artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiossa on yksi tai useampi kansallisen tason elin ("tasa-arvoelin"), joka edistää kaikkien henkilöiden yhdenvertaista kohtelua ilman uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää.

Tässä toistetaan vastaavat, tavaroiden ja tuotteiden saatavuutta ja tarjontaa koskevat direktiivin 2000/43/EY säännökset direktiivien 2002/73/EY²⁵ ja 2004/113/EY vastaavien säännösten pohjalta. Siinä asetetaan vähimmäistoimivaltaa koskevat vaatimukset kansallisen tason elimille, joiden tulisi edistää itsenäisesti yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Jäsenvaltiot voivat päättää, että elimet ovat samoja kuin edellisten direktiivien nojalla perustetut elimet.

Yksilöiden on sekä vaikeaa että kallista hakea oikeusteitse oikeutta, jos he katsovat joutuneensa syrjityiksi. Tasa-arvoelinten keskeisenä tehtävänä on antaa syrjinnän uhreille riippumatonta apua. Niiden on lisäksi pystyttävä teettämään riippumattomia selvityksiä syrjinnästä ja julkaisemaan raportteja ja antamaan suosituksia syrjintään liittyvistä kysymyksistä.

13 artikla: Direktiivin noudattaminen

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Yhdenvertaiseen kohteluun kuuluu laeista, asetuksista tai hallinnollisista määräyksistä johtuvan syrjinnän poistaminen, minkä vuoksi direktiivissä säädetään, että jäsenvaltioiden on kumottava kaikki tällaiset säännökset. Aiemman lainsäädännön tapaan direktiivissä edellytetään, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaiset säännökset julistetaan mitättömiksi tai muutetaan tai voidaan julistaa mitättömiksi, mikäli ne riitautetaan.

14 artikla: Seuraamukset

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön²⁶ mukaisesti tekstissä säädetään, ettei yhdenvertaisen kohtelun rikkomusten yhteydessä maksettavalle korvaukselle saa määrätä ylärajaa. Tämä säännös ei velvoita säätämään rikosoikeudellisista seuraamuksista.

15 artikla: Täytäntöönpano

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Siinä jäsenvaltioille annetaan kahden vuoden määräaika, jonka puitteissa direktiivi on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä ja komissiolle on ilmoitettava kansallisten säädösten tekstit. Jäsenvaltiot voivat säätää, että velvoitetta taata vammaisille todelliset mahdollisuudet on sovellettava vasta neljän vuoden kuluttua direktiivin antamisesta.

²⁵ Direktiivi 2002/73/EY miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa annettun neuvoston direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta, EYVL L 269, 5.10.2002, s. 15.

²⁶ Asiat C-180/95 Draehmpaehl, Kok. 1997 I, s.2195, ja C-271/31 Marshall, Kok. 1993 I, s. 4367.

16 artikla: Kertomus

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Siinä edellytetään, että komissio antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen direktiivin täytäntöönpanosta jäsenvaltioiden toimittamien tietojen perusteella. Kertomuksessa otetaan huomioon työmarkkinaosapuolten, asianomaisten valtioista riippumattomien järjestöjen sekä EU:n perusoikeusviraston näkemykset.

17 artikla: Voimaantulo

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille. Direktiivi tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

18 artikla: Osoitus

Tämä säännös on yhteinen kaikille 13 artiklaan perustuvilla direktiiveille, ja siinä todetaan, että direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Ehdotus:

NEUVOSTON DIREKTIIVI

uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO,

joka ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 13 artiklan 1 kohdan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen²⁷,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon²⁸,

ottaa huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon²⁹,

ottaa huomioon alueiden komitean lausunnon³⁰

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 mukaisesti Euroopan unioni perustuu jäsenvaltioille yhteisiin vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltion periaatteisiin, ja unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä Euroopan yleissopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä.
- (2) Kaikkien oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä ja oikeus suojeluun syrjintää vastaan ovat yleismaailmallisia oikeuksia, jotka on tunnustettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevassa YK:n yleissopimuksessa, kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, vammaisten oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä Euroopan yleissopimuksessa ja Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa, jotka [kaikki] jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet. Erityisesti vammaisten

²⁷ EUVL C , , s. .

²⁸ EUVL C , , s. .

²⁹ EUVL C , , s. .

³⁰ EUVL C , , s. .

oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa oleva syrjinnän määritelmä kattaa kohtuullisen mukautuksen epäämiseen.

- (3) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut peruseriaatteet. Perusoikeuskirjan 10 artiklassa tunnustetaan ajatuksen-, omantunnon ja uskonnonvapaus; sen 21 artiklassa kielletään syrjintä, myös uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä, ja 26 artiklassa tunnustetaan vammaisten oikeus päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäisyyttään.
- (4) Euroopan vammaisten teemavuosi 2003, Yhdenvertaiset mahdollisuudet Euroopassa 2007 -teemavuosi 2007 ja Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuosi 2008 ovat tuoneet esiin syrjinnän sitkeyden mutta edistäneet myös monimuotoisuutta.
- (5) Brysselissä 14 päivänä joulukuuta 2007 kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti jäsenvaltioita tehostamaan toimiaan vammaisuuteen perustuvan syrjinnän estämiseksi ja torjumiseksi työmarkkinoilla ja niiden ulkopuolella³¹.
- (6) Euroopan parlamentti on kehottanut laajentamaan syrjinnänvastaista suojelua Euroopan unionin lainsäädännössä.³²
- (7) Euroopan komissio on vahvistanut tiedonannossaan *Uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma: mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu 2000-luvun Euroopassa*³³, että keinotekoiset esteet tai minkäänlainen syrjintä eivät saisi estää ihmisiä hyödyntämästä näitä mahdollisuuksia sellaisissa yhteiskunnissa, joissa kaikkia yksilöitä pidetään yhtä arvokkaina.
- (8) Yhteisö on antanut EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan nojalla kolme säädöstä³⁴, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua syrjintä sukupuolen, rodun tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän ja sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Nämä säädökset ovat osoittaneet lainsäädännön arvon syrjinnän torjunnassa. Erityisesti direktiivissä 2000/78/EY vahvistetaan yleiset puitteet työssä tai ammatissa tapahtuvaa yhdenvertaista kohtelua varten uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumatta. Jäsenvaltioittain on kuitenkin edelleen vaihteluita siinä, missä määrin ja missä muodossa näillä perusteilla tapahtuvalta syrjinnältä suojellaan työelämän ulkopuolella.
- (9) Siksi lainsäädännössä olisi kiellettävä uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä monilla työmarkkinoiden ulkopuolisilla aloilla, kuten sosiaalisen suojelun, koulutuksen sekä tavaroiden ja palvelujen, myös asumisen, saatavuuden ja tarjonnan yhteydessä. Lainsäädännössä olisi säädettävä toimista, joilla varmistetaan vammaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edellä mainituilla aloilla.

³¹ Puheenjohtajan päätelmät, Brysselin Eurooppa-neuvosto 14.12.2007, kohta 50.

³² Päätöslauselma, annettu 20 päivänä toukokuuta 2008, P6_TA-PROV(2008)0212.

³³ KOM (2008) 412.

³⁴ Direktiivi 2000/43/EY, direktiivi 2000/78/EY ja direktiivi 2004/113/EY.

- (10) Direktiivissä 2000/78/EY kielletään syrjintä ammatilliseen koulutukseen pääsyssä; on tarpeen täydentää suojaa laajentamalla syrjintäkielto koskemaan myös pääsyä koulutukseen, jota ei katsota ammatilliseksi.
- (11) Tällä direktiivillä ei ole tarkoitus vaikuttaa jäsenvaltioiden toimivaltaan koulutuksen, sosiaaliturvan ja terveydenhoidon aloilla. Sillä ei myöskään aiota vaikuttaa jäsenvaltioiden keskeiseen asemaan ja laajaan harkintavaltaan niiden tarjotessa, tilatessa ja järjestäessä yleistä taloudellista etua koskevia palveluja.
- (12) Syrjinnän katsotaan sisältävän välittömän ja välillisen syrjinnän, häirinnän sekä ohjeen harjoittaa syrjintää ja evätä kohtuulliset mukautukset.
- (13) Pannessaan täytäntöön yhdenvertaista kohtelua riippumatta uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta koskevaa periaatetta yhteisön olisi EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti pyrittävä poistamaan eriarvoisuutta miesten ja naisten välillä sekä edistämään miesten ja naisten välistä tasa-arvoa varsinkin, koska naiset ovat usein moninkertaisen syrjinnän kohteina.
- (14) Niiden tosiseikkojen arviointi, joiden perusteella voidaan päätellä välittömän tai välillisen syrjinnän olemassaolo, on määrä säilyä kansallisen tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen elimen tehtävänä kansallisessa lainsäädännössä tai käytännössä noudatettavien sääntöjen mukaisesti. Näissä säännöissä voidaan määrätä erityisesti välillisen syrjinnän toteamisesta mitä tahansa keinoa käyttäen tilastotiedot mukaan luettuina.
- (15) Vakuutusten, pankki- ja muiden rahoituspalvelujen tarjonnassa käytetään vammaisuuteen ja ikään liittyviä vakuutusmatemaattisia tekijöitä ja riskitekijöitä. Näitä ei katsota syrjinnäksi, mikäli tekijät osoitetaan keskeisiksi riskinarvioinnissa.
- (16) Kaikilla yksilöillä on vapaus tehdä sopimuksia, mukaan luettuna vapaus valita sopimuskumppani liiketoimintaa varten. Tätä direktiiviä ei pidä soveltaa sellaisten yksityishenkilöiden tekemiin taloudellisiin toimiin, joille nämä toimet eivät ole ammatillista tai kaupallista toimintaa.
- (17) Syrjinnän kieltämisen yhteydessä on tärkeää kunnioittaa muita perusoikeuksia ja -vapauksia kuten yksityis- ja perhe-elämän ja niiden yhteydessä tehtävien liiketoimien suojaa, uskonnonvapautta ja yhdistymisoikeutta. Tämä direktiivi ei vaikuta siviilisäättyä tai perheasemaa koskeviin kansallisiin lakeihin, lisääntymisoikeudet mukaan luettuina. Se ei myöskään vaikuta valtion, sen laitosten tai elinten taikka koulutuksen sekulaariin luonteeseen.
- (18) Jäsenvaltioilla on vastuu koulutuksen järjestämisestä ja sisällöstä. Komission tiedonannossa *Paremmat taidot uudelle vuosisadalle – koulualan eurooppalainen yhteistyöohjelma*, korostetaan tarvetta kiinnittää huomiota erityisesti muita heikommassa asemassa oleviin ja erityisopetusta tarvitseviin lapsiin. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan säätää erilaisesta kohtelusta haettaessa uskontoon tai vakaumukseen perustuviin oppilaitoksiin. Jäsenvaltiot voivat myös kieltää uskonnollisten tunnusten käytön kouluissa.

- (19) Amsterdamin sopimuksen loppuasiakirjaan liitettyssä julistuksessa nro 11 kirkkojen ja ei-tunnustuksellisten järjestöjen asemasta Euroopan unioni on nimenomaisesti tunnustanut, että se kunnioittaa kyseenalaistamatta asemaa, joka kirkkoilla ja uskonnollisilla yhdistyksillä tai yhdyskunnilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltioissa, ja että se kunnioittaa myös elämäkatsomuksellisten ja ei-tunnustuksellisten järjestöjen asemaa. Toimet, joiden ansiosta vammaisilla on esteettömät ja syrjimättömät mahdollisuudet direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, ovat merkittäviä toteutettaessa täysimääräistä yhdenvertaisuutta käytännössä. Lisäksi voidaan eräissä tapauksissa tarvita mahdollisuuksien varmistamiseen yksittäisiä kohtuullisen mukautuksen toimia. Kohtuutonta rasitusta aiheuttavia toimia ei missään tapauksessa edellytetä. Arvioitaessa rasituksen kohtuuttomuutta olisi otettava huomioon erinäisiä tekijöitä, kuten organisaation koko, resurssit ja luonne. Kohtuullisen mukautuksen ja kohtuuttoman rasituksen periaatteet on vahvistettu direktiivissä 2000/78/EY ja YK:n yleissopimuksessa vammaisten oikeuksista.
- (20) Euroopan unionissa on eräillä aloilla saatettu voimaan esteettömiä mahdollisuuksia koskevia lakisääteisiä vaatimuksia³⁵ ja normeja, ja Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa ja koheesiorahastoa koskevista yleisistä säännöksistä ja asetuksen (EY) N:o 1260/1999 kumoamisesta 11 päivänä heinäkuuta 2006 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006³⁶ 16 artiklassa säädetään, että vammaisten mahdollisuudet ovat yksi niistä perusteista, joita on noudatettava määriteltäessä rahastoista osarahoitusta saavia toimia. Neuvosto on niin ikään korostanut tarvetta toimiin, joilla varmistetaan vammaisten mahdollisuudet päästä kulttuurilaitoksiin ja -tiloihin³⁷.
- (21) Syrjintäkiellolla ei kuitenkaan pidä estää sellaisten kansallisten toimenpiteiden säilyttämistä tai antamista, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää tiettyä uskontokuntaa tai vakaumusta, vammaa, ikää tai sukupuolista suuntautumista edustavalle henkilöryhmälle aiheutunutta haittaa. Kyseisillä toimenpiteillä voidaan sallia tiettyä uskontoa tai vakaumusta, vammaa, ikää tai sukupuolista suuntautumista edustavien henkilöiden järjestöt, jos niiden pääasiallisena tavoitteena on edistää kyseisten henkilöiden erityistarpeiden huomioon ottamista.
- (22) Tässä direktiivissä säädetään vähimmäisvaatimuksista, ja siten jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa edullisempia säännöksiä. Direktiivin täytäntöönpanoa ei tulisi käyttää perusteena jäsenvaltiossa vallitsevan tilanteen heikentämiseksi.
- (23) Uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kohteeksi joutuneille olisi taattava riittävä oikeudellinen suoja. Tehokkaamman suojelun turvaamiseksi järjestöillä, organisaatioilla tai oikeushenkilöillä olisi myös oltava valtuudet aloittaa menettely joko uhrin puolesta tai häntä tukeakseen, sanotun kuitenkin rajoittamatta tuomioistuimissa edustamista ja puolustamista koskevien kansallisten menettelysääntöjen soveltamista.

³⁵ Asetus (ETY) N:o 1107/2006 ja asetus (ETY) N:o 1371/2007.

³⁶ EUVL L 210, 31.7.2006, s. 25, asetus sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EY) N:o 1989/2006 (EUVL L 411, 30.12.2006, s. 6).

³⁷ EUVL C 134, 7.6.2003, s.7.

- (24) Todistustaakkaa koskevia sääntöjä on mukautettava niissä tapauksissa, jolloin on ilmeistä, että kyseessä on syrjintätapaus, ja kun yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tehokas soveltaminen edellyttää, että todistustaakan on siirryttävä vastaajalle, kun tällaisesta syrjinnästä on annettu näyttö. Kantajan ei kuitenkaan tarvitse todistaa, että kantaja kuuluu tiettyyn uskontoon tai hänellä on tietty vakaumus tai tietty vamma, että hän on tietyn ikäinen tai että hänen sukupuolinen suuntautumisensa on tietynlainen.
- (25) Tasa-arvoisen kohtelun periaatteen tehokas täytäntöönpano edellyttää riittävää oikeudellista suojaa vastatoimenpiteiltä.
- (26) Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuoden 2007 seurannasta antamassaan päätöslauselmassa neuvosto kehottaa ottamaan mukaan kansalaisyhteiskunnan, mukaan luettuina syrjintävaarassa olevia ihmisiä edustavat järjestöt, työmarkkinaosapuolet ja sidosryhmät, suunniteltaessa sellaisia poliittisia toimia ja ohjelmia, joilla pyritään ehkäisemään syrjintää ja edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä Euroopan että jäsenvaltioiden tasolla.
- (27) Direktiiveistä 2000/43/EY ja 2004/113/EY saadut kokemukset osoittavat, että suojele tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvalla syrjinnältä tehostuisi, jos kussakin jäsenvaltiossa toimisi elin tai elimiä valtuuksin analysoida asiaan liittyviä ongelmia, tutkia ratkaisumahdollisuuksia ja avustaa uhreja konkreettisesti.
- (28) Näiden elinten tulisi toimivaltuuksia käyttäessään ja tämän direktiivin mukaista vastuuta kantaessaan toimia johdonmukaisesti suhteessa ihmisoikeuksien suojeluun ja edistämiseen tarkoitettujen kansallisten instituutioiden asemaa ja toimintaa koskeviin Yhdistyneiden Kansakuntien periaatteisiin (niin sanottuihin Pariisin periaatteisiin).
- (29) Jäsenvaltioiden olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista, joita sovelletaan, jos tämän direktiivin mukaisia velvoitteita ei noudateta.
- (30) Tämän direktiivin tavoitetta taata kaikissa jäsenvaltioissa yhtenäinen syrjinnältä suojelun taso ei voida riittävällä tavalla saavuttaa jäsenvaltioiden tasolla, vaan se voidaan ehdotetun toiminnan laajuuden ja vaikutuksen vuoksi paremmin saavuttaa yhteisön tasolla Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- (31) Paremmasta lainsäädännöstä tehdyn toimielinten välisen sopimuksen 34 kohdan mukaisesti jäsenvaltioita kannustetaan laatimaan itseään varten ja yhteisön edun vuoksi omia taulukoitaan, joista ilmenee mahdollisuuksien mukaan tämän direktiivin ja kansallisen lainsäädännön osaksi saattamista koskevien toimenpiteiden välinen vastaavuus, ja julkaisemaan ne,

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 luku **YLEISET SÄÄNNÖKSET**

1 artikla

Tarkoitus

Tässä direktiivissä vahvistetaan yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työn ja ammatin ulkopuolella yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa.

2 artikla

Syrjinnän käsite

1. Tässä direktiivissä 'yhdenvertaisen kohtelun periaatteella' tarkoitetaan, ettei minkäänlaista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä.

2. Sovellettaessa 1 kohtaa

a) välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että henkilöä kohdellaan jonkin 1 artiklassa tarkoitetun seikan perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai voitaisiin kohdella vertailukelpoisessa tilanteessa;

b) välillisenä syrjintänä pidetään sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa henkilöt näiden tietyn uskonnon tai vakaumuksen, tietyn vamman, tietyn iän tai tietyn sukupuolisen suuntautumisen perusteella erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, paitsi jos kyseisellä säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on puolueettomasti perusteltavissa oleva oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

3. Häirintää on pidettävä 1 kohdassa tarkoitettuna syrjintänä, kun johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan liittyvällä haitallisella käytöksellä tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön arvoa tai luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

4. Käskyä tai ohjetta harjoittaa henkilöihin kohdistuvaa 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa syrjintää on pidettävä 1 kohdassa tarkoitettuna syrjintänä.

5. Kohtuullisen mukautuksen epäämistä vammaiselta tämän direktiivin 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetuissa erityistapauksessa on pidettävä 1 kohdassa tarkoitettuna syrjintänä.

6. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, ettei ikään perustuvaa erilaista kohtelua voida pitää syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa oikeutettu tavoite ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen. Erityisesti tällä direktiivillä ei estetä jäsenvaltioita vahvistamasta tiettyä ikää koulutukseen pääsulle ja eräiden tavaroiden tai palvelujen saatavuudelle.

7. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat rahoituspalvelujen tarjonnassa sallia suhteelliset erot kohtelussa, mikäli ikä tai vammaisuus on keskeinen tekijä

kyseisen tuotteen osalta arvioitaessa riskiä merkityksellisten ja tarkkojen vakuutusmatemaattisten tai tilastollisten tietojen perusteella.

8. Tämä direktiivi ei vaikuta sellaisiin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin toimenpiteisiin, jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja järjestyksen takaamiseksi ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

3 artikla *Soveltamisala*

1. Yhteisölle annetun toimivallan puitteissa syrjintäkieltoa sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan luettuina, kun kyseessä on jokin seuraavista:

- a) sosiaalinen suojelu, sosiaaliturva ja terveydenhoito mukaan luettuina,
- b) sosiaalietuudet,
- c) koulutus,
- d) yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen saatavuus ja tarjonta, asuminen mukaan luettuna.

Edellä olevaa d alakohtaa sovelletaan yksityishenkilöihin vain niiltä osin kuin nämä harjoittavat omaa ammatillista tai kaupallista toimintaansa.

2. Tämä direktiivi ei vaikuta siviilisäätystä tai perheasemaa eikä lisääntymisoikeuksia koskeviin kansallisiin lakeihin.

3. Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden vastuuseen opetuksen sisällöstä, koulutuksen muodoista ja koulutusjärjestelmän organisoinnista, erityisopetus mukaan luettuna. Jäsenvaltiot voivat säätää erilaisesta kohtelusta haettaessa uskontoon tai vakaumukseen perustuviin oppilaitoksiin.

4. Tämä direktiivi ei vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön, jolla varmistetaan valtion, sen instituutioiden ja elinten tai koulutuksen sekulaarisuus taikka kirkkojen tai muiden uskontoon tai vakaumukseen perustuvien organisaatioiden asema tai toiminta. Direktiivillä ei ole myöskään vaikutusta jäsenvaltioiden lainsäädäntöön, jolla edistetään sukupuolten tasa-arvoa.

5. Tämän direktiivin soveltamisalaan ei kuulu kansalaisuuteen perustuva erilainen kohtelu eikä sillä vaikuteta kolmannen maan kansalaisten ja valtiottomien henkilöiden jäsenvaltioiden alueelle tuloa ja siellä oleskelua koskeviin säännöksiin ja edellytyksiin eikä kyseisten kolmannen maan kansalaisten ja valtiottomien henkilöiden oikeusasemasta aiheutuvaan kohteluun.

4 artikla *Vammaisten yhdenvertainen kohtelu*

1. Toimet, joilla varmistetaan, että yhdenvertaista kohtelua koskevaa periaatetta noudatetaan vammaisten kohdalla:

a) Toimet, joilla taataan vammaisille todellinen ja syrjimätön mahdollisuus sosiaaliseen suojeluun, sosiaaliin, terveydenhoitoon, koulutukseen sekä yleisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelujen, myös asumis- ja kuljetuspalvelujen, saatavuuteen ja tarjontaan, on varmistettava ennakoiden, asianmukaisine muutoksineen tai mukautuksineen. Tällaisista toimista ei pidä koitua suhteetonta rasitusta eivätkä ne saa edellyttää perustavia muutoksia sosiaaliseen suojeluun, sosiaaliin, terveydenhoitoon, koulutukseen tai kyseisiin tavaroihin tai palveluihin taikka edellyttää vaihtoehtojen tarjoamista.

b) Riippumatta velvoitteesta varmistaa todelliset ja syrjimättömät mahdollisuudet on erityistapauksessa tarvittaessa järjestettävä kohtuullinen mukautus, jollei tästä koidu suhteetonta rasitusta.

2. Arvioitaessa, koituuko 1 kohdan noudattamisen edellyttämistä toimista suhteetonta rasitusta, on otettava huomioon erityisesti organisaation koko ja resurssit, sen luonne, arvioidut kustannukset, tavaroiden ja palvelujen elinkaari sekä mahdollinen hyöty vammaisten parantuneista mahdollisuuksista. Tätä rasitusta ei pidetä kohtuuttomana, jos se riittävässä määrin korvautuu kyseisessä jäsenvaltiossa toteutetuilla yhdenvertaisen kohtelun politiikan toimenpiteillä.

3. Tämä direktiivi ei vaikuta yhteisön tai kansallisen lainsäädännön säännöksiin mahdollisuuksista käyttää tiettyjä tavaroita tai palveluja.

5 artikla

Positiiviset erityistoimet

Täydellisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi yhdenvertaisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta erityistoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää haittoja, jotka liittyvät uskontoon tai uskomukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen.

6 artikla

Vähimmäisvaatimukset

1. Jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön tai pitää voimassa säännöksiä, jotka ovat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen turvaamiseksi edullisempia kuin tämän direktiivin säännökset.

2. Tämän direktiivin täytäntöönpano ei ole missään tapauksessa peruste alentaa jäsenvaltioissa jo saavutettua syrjinnänvastaisen suojan tasoa tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

II LUKU

OIKEUSKEINOT JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

7 artikla

Oikeuksien puolustaminen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitetut oikeudelliset ja/tai hallinnolliset menettelyt, mukaan luettuina jäsenvaltioiden aiheellisina pitämät sovittelumenettelyt, ovat – myös sen suhteen päätyttyä, jossa syrjinnän väitetään tapahtuneen – kaikkien niiden henkilöiden käytettävissä, jotka katsovat tulleen kohdelluiksi väärin sen vuoksi, että heihin ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yhdistykset, järjestöt ja muut oikeushenkilöt, joilla kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen perusteiden mukaisesti on oikeutettua etua sen varmistamisesta, että tämän direktiivin säännöksiä noudatetaan, voivat aloittaa tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöön panemiseksi säädetyn oikeudellisen ja/tai hallinnollisen menettelyn kantajan puolesta tai häntä tukeakseen tämän suostumuksella.

3. Mitä 1 ja 2 kohdassa säädetään, ei rajoita sellaisten kansallisten sääntöjen noudattamista, joilla säädellään yhdenvertaisen kohtelun periaatetta koskevien kanteiden nostamisen määräaikoja

8 artikla Todistustaakka

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet kansallisen oikeudenkäyttöjärjestelmänsä mukaisesti sen varmistamiseksi, että kun henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä sen vuoksi, että häneen ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, esittää tuomioistuimelle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa tapahtuneen välitöntä tai välillistä syrjintää, vastaajan on näytettävä toteen, ettei syrjintäkieltoa ole rikottu.

2. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei estä jäsenvaltioita ottamasta käyttöön todistelua koskevia sääntöjä, jotka ovat kantajalle edullisempia.

3. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei sovelleta rikosoikeudellisiin menettelyihin.

4. Jäsenvaltiot voivat olla soveltamatta 1 kohtaa menettelyihin, joissa tuomioistuimen tai toimivaltaisen elimen tehtävänä on selvittää tosiseikat.

5. Mitä 1, 2, 3 ja 4 kohdassa säädetään, sovelletaan myös kaikkiin 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti vireille pantuihin menettelyihin.

9 artikla Vastatoimenpiteet

Jäsenvaltioiden on otettava käyttöön kansallisessa oikeusjärjestelmässään tarvittavat toimenpiteet henkilöiden suojelemiseksi kaikelta epäsuotuisalta kohtelulta tai epäsuotuisilta seurauksilta, jotka johtuvat reagoinnista valitukseen tai oikeudelliseen menettelyyn, jonka tarkoituksena on varmistaa, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudatetaan.

10 artikla Tiedottaminen

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että tämän direktiivin mukaisesti annetuista säännöksistä sekä jo voimassa olevista tämän alan säännöksistä tiedotetaan jäsenvaltioiden alueella kaikin aiheellisin tavoin niille, joita asia koskee.

11 artikla Vuoropuhelu asiaan liittyvien sidosryhmien kanssa

Jäsenvaltioiden on edistettävä vuoropuhelua sellaisten asianomaisten valtioista riippumattomien järjestöjen kanssa, joilla on jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti oikeutettua etua siitä, että ne voivat myötävaikuttaa johonkin tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvaan seikkaan perustuvan syrjinnän torjumiseen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen edistämiseksi.

12 artikla
Yhdenvertaista kohtelua edistävät elimet

1. Jäsenvaltioiden on nimettävä elin tai elimiä edistämään kaikkien henkilöiden yhdenvertaista kohtelua riippumatta heidän uskonnostaan tai vakaumuksestaan, vammaisuudestaan, iästään tai sukupuolisesta suuntauksestaan. Nämä elimet voivat muodostaa osan virastoista, jotka kansallisella tasolla vastaavat ihmisoikeuksien puolustamisesta tai yksilön oikeuksien turvaamisesta, mukaan luettuina oikeudet, jotka perustuvat muihin yhteisön säädöksiin, kuten direktiiveihin 2000/43/EY ja 2004/113/EY.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että näiden elinten toimivaltaan kuuluu

- avustaa itsenäisesti syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjintävalituksia tutkittaessa, sanotun kuitenkin rajoittamatta uhrien ja 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen yhdistysten, järjestöjen ja muiden oikeushenkilöiden oikeuksia,
- teettää riippumattomia selvityksiä syrjintään liittyvistä kysymyksistä,
- julkaista riippumattomia raportteja ja antaa suosituksia kaikista tällaiseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä.

III LUKU **LOPPUSÄÄNNÖKSET**

13 artikla
Direktiivin noudattaminen

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudatetaan ja erityisesti, että

- a) yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaiset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset kumotaan;
- b) kaikki sopimussuhteeseen perustuvat säännökset, yritysten sisäiset säännöt ja voittoa tavoittelevien tai tavoittelemattomien yhdistysten säännöt, jotka ovat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaisia, julistetaan tai voidaan julistaa mitättömiksi tai että ne muutetaan.

14 artikla
Seuraamukset

Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamuksiin, joiden on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille, eikä korvauksia saa rajoittaa asettamalla niille ennalta ylärajaa.

15 artikla
Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään ... [kaksi vuotta direktiivin antamisen jälkeen]. Niiden on viipymättä ilmoitettava komissiolle niistä ja toimitettava komissiolle kyseiset

säädöstekstit sekä mainittujen säädösten ja tämän direktiivin säännösten välinen vastaavuustaulukko.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltiot voivat erityisolosuhteiden huomioon ottamiseksi tarvittaessa säätää, että velvoitetta tarjota 4 artiklassa tarkoitettu todellinen mahdollisuus on ryhdyttävä soveltamaan [viimeistään] ... [neljän vuoden kuluttua direktiivin antamisesta].

Jäsenvaltioiden, jotka haluavat käyttää hyödykseen tätä lisääikää, on ilmoitettava tästä komissiolle viimeistään 1 kohdassa säädettyyn päivään mennessä ja esitettävä perustelut.

16 artikla *Kertomus*

1. Jäsenvaltioiden ja kansallisten tasa-arvoelinten on ilmoitettava komissiolle viimeistään ... ja sen jälkeen viiden vuoden välein kaikki tarvittavat tiedot, jotta komissio voi laatia Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen direktiivin soveltamisesta.

2. Komission kertomuksessa on otettava tarvittaessa huomioon työmarkkinaosapuolten ja asiaankuuluvien valtioista riippumattomien järjestöjen sekä EU:n perusoikeusviraston näkemykset. Naisten ja miesten yhtäläisten mahdollisuuksien huomioon ottamista kaikessa toiminnassa koskevan periaatteen mukaisesti kyseisessä kertomuksessa on muun muassa esitettävä arvio toimenpiteiden vaikutuksista naisiin ja miehiin. Annettujen tietojen pohjalta kyseiseen kertomukseen on sisällytettävä tarvittaessa ehdotuksia tämän direktiivin tarkistamiseksi ja ajan tasalle saattamiseksi.

17 artikla *Voimaantulo*

Tämä direktiivi tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

10 artikla *Osoitus*

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja